

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №57
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«26» шілдеге 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «25» шілде күні 21 сағаттан «26» шілде күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 25.07.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Смагулова А.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «26» шілдеге
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Жауын-шашынсыз. Оңтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 11-16, күндіз 23-38 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 15-20 градус жылы.
Күнгеі Алатау	Жауын-шашынсыз. Шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 12-17, күндіз 25-30 градус жылы.
Теріскей Алатау	Жауын-шашынсыз. Шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 19-14, күндіз 27-32 градус жылы.
Жетісу Алатау	Жауын-шашынсыз. Оңтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 4-9, күндіз 16-21 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 4-9, күндіз 15-20 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с күтіледі. Ауа температурасы түнде 15-20, күндіз 30-35 градус жылы.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с күтіледі. Ауа температурасы түнде 15-20, күндіз 30-35 градус жылы.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 13-18, күндіз 25-30 градус жылы.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 18-23, күндіз 29-34 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Кей жерлерде жаңбыр (0,0-1,0 мм), найзағай. Жел батыстан, солтүстік-батыстан соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 18-23, күндіз 27-32 градус жылы.
Сауыр	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-шығыстан соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 20-25, кей жерлерде 30 градус жылы.
Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-шығыстан соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 29-34 градус жылы.
Қазақстандық Алтай	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-шығыстан соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, кей жерлерде 17, күндіз 25-30, кей жерлерде 22 градус жылы.

2022 жылғы 25 шілдедегі жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен үш тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Бір тәулік ішінде кейбір өзендерде су деңгейінің көтерілуі байқалды: Кіші Алматы өзені – Медеу ГБ-де 2 см-ге; Терісбұтақ өзені сағасы ГБ-де 1 см-ге. Үлкен Алматы көлі – Көлдің солтүстік жағалауындағы ГБ-інде су деңгейі 22 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 10°C-дан 22°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4480 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Сел-су мен қатты компонент қоспасының ағыны, оның шығыны өзінің потенциалдық энергиясы есебінен қозғалатын қатты компоненттен туындайды. Сель-көп факторлы құбылыс. Табиғи селдердің пайда болуын және олардың сипаттамаларын анықтайтын факторлар гидрометеорологиялық, геологиялық, геоморфологиялық және басқалар болып табылады. Үш аймақты ажыратады: селдің пайда болуы, дамуы және жойылуы.

Селдің даму аймағы

Селдің пайда болуы үлкен еңістігі бар шұңқырлар мен ойыстарда жүреді. Селдің дамуы шамалы еңістігі бар салыстырмалы түрде кең өзен аңғарында жалғасады. Сел шығынына, тығыздығына, тұтқырлығына және сел мас-

Өзен аңғарында сел массасының жартылай (ішінара) тоқтауы.

Сел шығынының аз болуына байланысты шөгуі.

сасының иілгіштігіне бай-ланысты, онда үлкен бөлшектердің болуы, кейде өлшемі 10 м немесе одан да көп, сел ағыны өзінің сипаттамаларын арттыруы немесе нашарлатуы мүмкін. Егер аңғар кең, еңістігі үлкен емес болса (3-5 градус), тастар мен тас үйіндісінің өлшемі ағынның тереңдігінен асып кетсе (нәтижесінде оларға Архимед күшінің әсері азаяды), өзен аңғарында сел массасының жартылай (ішінара) шөгуі орын алады. Олай болмаған жағдайда, сел таулардан шыққанға дейін қозғалады және шығару конусында шөгеді. Селдің шөгуі (аздаған шығын мен көлемде) селдің пайда болу ошағына жақын жерде де болуы мүмкін. Селдердің пайда болуы мен дамуы, олардың аялдауы сұрақтарын Қазақ ғылыми-зерттеу гидрометеорологиялық институтының ғылыми қызметкерлерімен Шамалған өзенінің жоғарғы ағысындағы табиғи жағдайларда селдерді жасанды жолмен қайта жаңғырту бойынша эксперименттер жүргізу кезінде зерттеді. Осы эксперименттер туралы "сел ағыны туралы сөз" фильмі түсірілді, оны сілтеме арқылы өтіп көруге болады <https://www.youtube.com/watch?v=r1YNHqqGjPo>.

Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "25" шілдеге

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м³/с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 24.07	Мин. 25.07	08 сағ. 25.07	Күн. 24.07	Түн. 25.07	Орт. 24.07	08 сағ. 25.07	Орт. 24.07	Макс. 24.07	08 сағ. 25.07		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	15.9	10.5									*	*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			10.0			273	270				-1	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			13.0			619	619	1.94	1.94	1.94	0	1
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	24.7	10.2									*	*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			19.0			276	275	3.01	3.15	2.86	0	0
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			20.0			113	108				+2	1
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			21.0			47	47				0	0
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			17.0			191	190	1.87	1.75	1.75	-2	0
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			22.0			245	245				0	0
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			15.0			326	322	5.71	7.10	4.32	0	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			18.0			279	279				0	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			17.0			72	72				0	1
13	Проходная	Устье ГБ	1422			19.0			289	285	2.72	2.80	2.28	-3	1
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			19.0			216	216	0.89	0.92	0.89	+1	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			22.0			295	294	7.45	7.34	7.34	-1	*
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			22.0			119	117	1.20	1.26	1.11	0	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			19.0			220	220				0	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			20.0			331	326				-4	2
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	21.5	13.3				486	502				+22	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру
«26» шілдеге 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Маусымдық қар сызығы климаттық қар сызығына жақын. Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Орта және биік таулы аймақтарында ауа температурасының жоғары болуына байланысты топырақтың ылғалдануы бұрынғыдай азаюда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Күнгей Алатауы	
	Теріскей Алатауы	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай болады. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Кей жерлерде жаңбыр (0,0-1,0 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Абай	Тарбағатай	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Қазақстандық Алтай	